

Кузьмічов Володимир Сергійович –
доктор юридичних наук, професор,
проректор Київського національного
університету внутрішніх справ з кадрового
забезпечення та міжнародних зв'язків,
полковник міліції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАКРІПЛЕННЯ НА СЛУЖБІ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ВИПУСКНИКІВ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Висвітлено актуальні питання підготовки і закріплення на службі молодих фахівців – випускників Київського національного університету внутрішніх справ. Акцентовано увагу на моменті наступності щодо формування особистості правоохоронця, причинах порушення та резервах оптимізації процесу адаптації випускників у практичних підрозділах ОВС.

Рассмотрены актуальные вопросы подготовки и закрепления на службе молодых специалистов – выпускников Киевского национального университета внутренних дел. Акцентируется внимание на моменте преемственности относительно формирования личности правоохоронителя, причинах нарушения и резервах оптимизации процесса адаптации выпускников в практических подразделениях ОВД.

Ключові слова: випускники; працівники органів внутрішніх справ; підрозділи органів внутрішніх справ.

В умовах соціально-економічної нестабільності та правового становлення держави особлива увага керівництва МВС України та очікування населення зосереджені на якості виконання службових обов'язків працівниками органів внутрішніх справ, головним завдан-

ням яких є дотримання законності, правопорядку в суспільстві та захист інтересів громадян.

Одним із чинників успішного виконання цих завдань є реалізація системного комплексного підходу до вирішення питань кадрового забезпечення ОВС. При цьому на першому плані постає процес формування особистості правоохоронця, закріплення молодого фахівця у практичних підрозділах ОВС, забезпечення умов його діяльності та стимулювання праці.

Керівництвом МВС України та органів і підрозділів внутрішніх справ, науковцями, працівниками кадрових апаратів, медичної та психологічної служб докладаються значні зусилля для створення комплексної системи ефективного кадрового відбору і підготовки правоохоронців, збереження наявного професійного ядра і формування якісного кадрового резерву ОВС.

При цьому вищі навчальні заклади МВС України є ключовою ланкою у системі кадрової роботи і покликані забезпечувати підготовку для ОВС висококваліфікованих, морально стійких, психічно та фізично витривалих працівників, здатних, витримуючи значні психоемоційні навантаження, приймати виважені рішення, виконувати практичні завдання з охорони правопорядку в умовах підвищеного професійного ризику.

Водночас ефективність виконання покладених на ВНЗ МВС України завдань і досягнення кінцевого результату кадрової політики ОВС загалом значною мірою залежать від моменту наступності у процесі підготовки молодих фахівців, у тому числі – від зацікавленості та конкретних заходів керівництва практичних підрозділів ОВС, спрямованих на адаптацію і закріплення випускників відомчих вищих навчальних закладів на службі.

Протягом останніх років Київським національним університетом внутрішніх справ, згідно з вимогами МВС України, з урахуванням запитів практичних підрозділів ОВС та в тісній співпраці з ними, суттєво удосконалено як навчальні програми, так і загалом навчально-виховний процес, який реорганізовано відповідно до вимог Болонського процесу.

Створено потужну систему відбору кандидатів на навчання, що забезпечується відбірковою та центральною прийнятною комісіями, у складі яких працюють керівництво університету і навчальних підрозділів, фахівці кадрового апарату, медичної та психологічної служб, служби внутрішньої безпеки.

З метою реалізації завдань навчально-виховного процесу постійно нарощується кадровий потенціал університету, науково-педагогічний склад поповнюють фахівці, які мають досвід практичної діяльності в ОВС.

У процесі підготовки перемінного особового складу використовуються сучасні підходи в галузі вітчизняної освіти та досвід зарубіж-

них країн. До навчального процесу залучаються представники практичних підрозділів ОВС України та правоохоронних органів інших держав, громадських організацій і духовенства. За результатами закордонних відряджень науково-педагогічних працівників університету розробляються та впроваджуються у навчальний процес курси лекцій, методичні рекомендації, підручники. Курсанти і слухачі особисто беруть участь у закордонних стажуваннях, під час яких знайомляться зі структурою, завданнями і технологіями практичної діяльності поліцейських підрозділів. На новому якісному рівні організовано навчання курсантів перших курсів на базі центру спеціальної та фізичної підготовки університету. У навчальному процесі та у програмах додаткової підготовки перемінного особового складу широко використовуються інтерактивні технології.

Розвиток матеріально-технічної бази університету також суттєво впливає на підвищення якості підготовки молодих фахівців. У навчально-наукових інститутах створено й активно використовуються спеціалізовані кабінети, лабораторії, музеї, полігони, психотренінгові комплекси.

Проведення заходів психологічного, виховного, медичного, соціального супроводження та психопрофілактичної роботи прискорює процес адаптації курсантів до умов навчання і служби в університеті, підвищує рівень компетентності у сфері спілкування, у тому числі в умовах професійної діяльності, дає змогу тренувати відповідні вміння та навички, розвивати професійно важливі якості, що у кінцевому підсумку закладає основи профілактики професійної деформації працівників ОВС у майбутньому.

Формування професійно-важливих якостей і практичних навичок курсантів досягається також шляхом належної організації їх практики та стажування на посадах у практичних підрозділах ОВС, співпраці університету з ГУ МВС України в м. Києві, участі перемінного особового складу в охороні громадського порядку під час масових та святкових заходів, безпосереднього спілкування з населенням у рамках проведення операції МВС України "Візит".

Критеріями успішного професійного становлення курсантів в університеті є адаптованість до навчально-виховного процесу, стан здоров'я, показники дисципліни, навчання та службової діяльності, успішність засвоєння соціальної інформації та її практичної реалізації, зростання усіх видів соціальної активності, відчуття душевного комфорту та задоволення власним процесом самореалізації.

Ректоратом і вченою радою університету, професорсько-викладацьким складом, керівництвом навчальних підрозділів та усіх служб, які задіяні у процесі підготовки молодих фахівців для ОВС, приділяється значна увага аналізу якості, пошуку і використанню резервів навчально-виховного процесу та підготовці курсантів до майбутньої практичної професійної діяльності.

Також щорічно протягом 2000–2007 років в університеті проводилось соціологічне дослідження серед випускників, які проходять службу в ГУ-УМВС України в областях, м. Києві, м. Севастополі та Автономній Республіці Крим, з питань їх адаптації до умов службової діяльності у практичних підрозділах ОВС.

За результатами соціологічних досліджень можна констатувати про досить успішну адаптацію випускників університету до умов службової діяльності у практичних підрозділах ОВС, з яких ускладнення у процесі адаптації відчуває близько 5 % молодих фахівців.

Мотиви вибору професії на момент обрання Київського національного університету внутрішніх справ як вищого навчального закладу, вказані випускниками університету, пов'язані зі свідомим самостійним вибором, повагою до професії правоохоронця, продовженням сімейних традицій, прагненням бути корисним суспільству, боротися зі злочинністю, захищати права громадян. При цьому для 23 % випускників університету вирішальним став фактор престижності та якості освіти, яку забезпечує Київський національний університет внутрішніх справ.

Набутий під час навчання власний рівень фахової підготовки молоді фахівці ОВС – випускники Київського національного університету внутрішніх справ оцінюють як високий та відповідний до вимог практичної діяльності в ОВС. Водночас висловлюються побажання збільшити обсяг практичних занять у навчальних програмах, приділяти ще більше уваги відпрацюванню практичних навичок складання та ведення службової документації, процесуальних документів тощо. Ці пропозиції випускників беруться до уваги керівництвом університету для вдосконалення навчально-виховного процесу.

Відносини між співробітниками в колективах практичних підрозділів ОВС, до яких розподілені випускники університету для подальшого проходження служби, загалом відповідають очікуванням молодих фахівців, є діловими та доброзичливими. З боку керівництва підрозділів ОВС переважна більшість молодих фахівців відчуває позитивне ставлення до себе та контроль за виконанням робочих завдань.

Водночас серед причин, що ускладнюють процес адаптації молодих фахівців у практичних підрозділах ОВС, частина випускників зазначає призначення не за фаховою спеціалізацією та нестабільність і часті зміни в керівництві підрозділів. Цей факт підтверджується останніми статистичними показниками, згідно з якими із 709 випускників університету 2008 року 84 молоді фахівці були призначені на посади не за отриманим фахом чи спеціалізацією, з порушенням протоколів персонального розподілу.

З випускниками Київського національного університету внутрішніх справ, після призначення їх на посаду за місцем розподілу для подальшого проходження служби в ОВС, проводиться достатня кількість адаптаційних заходів. Водночас частина випускників вказує на

неналежає забезпечення матеріально-технічних умов своєї праці. Роботу наставників у практичних підрозділах молоді фахівці вважають загалом ефективною та необхідною впродовж перших шести місяців практичної діяльності.

Серед випускників університету спостерігається високий рівень мотивації до служби в ОВС України, при цьому більшість з них, після нетривалого часу практичної діяльності, констатують, що робота в ОВС пов'язана з підвищенням емоційно-психологічним напруженням, небезпекою для психічного і фізичного здоров'я, дає реальну владу над людьми, "брудна" і невдячна та призводить до професійної і особистісної деформації.

Серед опитаних у перші три роки роботи, незначна частина молодих фахівців відчуває моральне задоволення від служби в ОВС та вважає свою роботу соціально значущою і престижною. Таким чином, романтика професії та патріотичність мотиваційної спрямованості випускників КНУВС, що мали місце на етапі вибору професії правоохоронця, розбиваються об реальність практичної діяльності за місцем служби в ОВС.

Ефективність діяльності випускників університету в підрозділах ОВС, за їх твердженням, найбільше ускладнюють недостатність грошового утримання, відсутність життєвих перспектив (отримання житла, реалізації себе, неможливість влаштувати особисте життя та негаразди в сім'ї через постійну зайнятість), ненормований робочий день, фізична та психологічна втома, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, перевантаження планово-звітними документами.

Тому саме ці проблеми заслуговують на періодичне вирішення у контексті завдань закріплення молодих фахівців на службі в ОВС. До того ж, за даними ДНДІ МВС України, що ґрунтуються на аналізі результатів психологічних та соціологічних досліджень, проведених серед особового складу, наявність фактів корупції в ОВС визнають від 37 до 45 % працівників. При цьому серед причин корупційних дій працівників ОВС називають: недостатнє матеріальне забезпечення, неналежає матеріально-технічне забезпечення підрозділів ОВС, законодавча неврегульованість.

Пропозиції молодих фахівців – випускників КНУВС щодо збереження кадрового потенціалу ОВС, передусім, торкаються вирішення тих самих проблем, пов'язаних із соціальною захищеністю та статусом правоохоронців, питаннями законодавчого реформування ОВС.

Загалом, за результатами проведених соціологічних досліджень серед курсантів та випускників КНУВС 2000 – 2007 років, можливо дійти висновку про значний і позитивний внесок адміністративно-командного складу та науково-педагогічних працівників університету у формування особистості правоохоронців та необхідність проведення додаткових заходів з адаптації і закріплення молодих фахівців на службі у практичних підрозділах ОВС.

При цьому адаптацію молодого фахівця до умов практичної діяльності загалом можливо визначити як процес входження у нову трудову ситуацію, в якій особистість і робоче середовище взаємно впливають одне на одного, формуючи нову систему взаємодії і стосунків у колективі. Сам процес адаптації включає в себе два аспекти – професійний та соціально-психологічний.

Професійна адаптація визначається певним рівнем оволодіння особою 'професійними навичками і вміннями, формуванням низки професійно необхідних якостей особистості, розвитком стабільного позитивного ставлення працівника до своєї професії.

Соціально-психологічна адаптація полягає в освоєнні працівником соціально-психологічних особливостей колективу, входження в систему взаємостосунків, що склалися в ньому, позитивній взаємодії з його членами.

Входження особи в нормальне функціонування у новій, незвичній соціальній дійсності потребує певного часу для адаптації, завершальною фазою якого є відчуття звичності умов, урівноваження та стабільності власного становища.

Зважаючи на специфіку умов службової діяльності, адаптацію молодого фахівця – випускника Київського національного університету внутрішніх справ у практичних підрозділах ОВС можливо визначити більш детально, виокремивши такі складові процесу адаптації, як:

1) організаційна адаптація до нової регламентації всієї діяльності, виконання службових обов'язків, дотримання дисципліни, законності, підпорядкування, пов'язана з перебудовою напрацьованого індивідуального стилю життя, взаємовідносин та діяльності;

2) соціальна адаптація до нових соціальних контактів, встановлення взаємовідносин з керівниками, старшими та рівними по посаді колегами, підлеглими, наставником, до особливостей професійного спілкування з громадянами;

3) адаптація до фізичних та психічних навантажень та формування особистісних якостей, які забезпечать адекватне реагування й ефективне виконання службових обов'язків у специфічних умовах службової діяльності;

4) професійна адаптація, спрямована на опанування функціональними обов'язками, знайомство із закріпленою за підрозділом ОВС територією обслуговування, набуття досвіду, певного рівня майстерності, практичне оволодіння спеціальними засобами професійної діяльності.

Для випускників Київського національного університету внутрішніх справ, які прийшли на навчання зі шкільної лави, колектив університету загалом, колективи інститутів, факультетів, курсів, навчальних груп є першими трудовими колективами, в яких відбувається їх входження у світ дорослої людини, у світ конкретної професійної групи. Навички адаптації, що вони набувають у навчально-виховному процесі, та практичні навички роботи, сформовані під час прохо-

дження практики і стажування в підрозділах ОВС, участі в охороні громадського порядку, становлять основу та закладають стереотипи поведінки, формування міжособистісних стосунків, професійної позиції, самоорганізації тощо і реалізуються надалі у трудових колективах органів та підрозділів внутрішніх справ.

Пристаючи до виконання своїх функціональних обов'язків, молодий фахівець ОВС уже має певне уявлення про те, що і як повинно відбуватися у процесі входження в обраний професійний світ, а тому будує свої відносини з новим колективом, ґрунтуючись на власній системі цінностей і мотивації, особливостей характеру, темпераменту, способів контакту зі світом та фахової підготовки.

Встановлено, що людина від моменту народження поступово засвоює три види діяльності: гру, навчання та професійну роботу. Але психологи переконані, що найважливішим видом діяльності, що становить основу всіх вищезгаданих, є спілкування та психологічна компетентність. На жаль, формуванню навичок ефективного спілкування, освоєнню знань щодо природи людини та здорового способу життя, без яких неможливе досягнення успіху в жодній професійній галузі, надзвичайно мало уваги приділяється в сім'ї, дитсадку, школі, у більшості вищих навчальних закладів і трудових колективів.

Приємним виключенням з цієї закономірності є Київський національний університет внутрішніх справ, у якому важливе значення надається одній з найважливіших складових успішної службової діяльності майбутнього молодого фахівця ОВС – гармонійному формуванню особистості правоохоронця на чотирьох основних рівнях розвитку: фізичному, психічному, соціальному і духовному.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, кожний психічно здоровий індивід повинен розв'язувати будь-які життєві ситуації з мінімальними конфліктністю, ворожістю і страхом. І ця позиція є відправною у питанні розвитку людини, підготовки фахівця будь-якого профілю, формуванні громадянина держави. Тим більше, це стосується випускників Київського національного університету внутрішніх справ – нового поповнення лав правоохоронців.

Отже, забезпечення та продовження у практичних підрозділах ОВС супроводження процесу адаптації випускників Київського національного університету внутрішніх справ з урахуванням закладених в університеті тенденцій сприятиме закріпленню молодих працівників на службі, ефективному виконанню ними визначених професійних завдань та реалізації очікувань суспільства щодо діяльності правоохоронних органів.